

LATEST LOANWORDS OF THE POLISH ORIGIN IN MODERN UKRAINIAN: WHIMS OR LANGUAGE NEEDS?

Summary

The article considers present-day Polish loanwords functioning in modern Ukrainian language. Adoption of lexical items is permanent in all languages. Today English is the main source of loanwords for the Ukrainian language. However, its leadership does not exclude other sources of loanwords. One of the resources is the Polish language, that has always had direct contacts with the Ukrainian language. Penetration of Polish words into the Ukrainian has always been the subject of thorough research, but penetration of new loanwords from Polish into Ukrainian language is scarcely studied. This determines the relevance of the work. The object of the research are loanwords of the Polish origin, which have quite an abstract meaning and the subject is the analysis of its semantics (in relation to the Polish language) and functioning in modern Ukrainian. Gradual withdrawal of these loanwords outside Western Ukrainian regions shows the real need of the language for these words. This may be a need for naming of the phenomenon (*атракція, імпреза*), or a need for synonyms for already existing words in the language (*підважувати, відлам, засадничий*), or an effect of the least-effort principle (*цікавостка*). Penetration into the language can be supported by the existing related words (*засадничий*). In addition to the loanwords there are structural (*цікавинка*) and semantic calques (*підважувати, відлам*).

Key words: loanwords, words of the Polish origin, calques.

Надійшла до редакції 15.03.2015 р.

УДК 81'253+811.111+008

Т. М. Корольова,

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики,
декан факультету іноземних мов

Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського,

вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, 65020, Україна,

тел.: (048) 731-62-91,

kormog@mail.ru

О. В. Пеліна,

кандидат філологічних наук,

викладач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики

Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, 65020, Україна,
тел. : (048) 731-62-91,
lepina_pelina@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКИХ ПРАГМАТОНІМІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Статтю присвячено вивченню особливостей відтворення українських власних назв на позначення об'єктів і предметів матеріальної культури при перекладі англійською мовою. Представлені результати щодо аналізу лексичних та лексико-граматичних способів відтворення українських порейонімів, фалеронімів і хремадонімів під час перекладу англійською мовою – генералізації, закономірних відповідників, калькування, комбінованої реномінації, конкретизації, транслітерації /транскрипції тощо.

Ключові слова: матеріальна культура, прагмадонім, лексичні трансформації, лексико-граматичні трансформації, національно-культурна маркованість, способи перекладу.

Всі значущі особливості життя будь-якого народу і його країни (географічне положення, історичний розвиток, соціальний устрій, тенденції суспільної думки, науки, мистецтва) знаходять відображення в мові. Мова є носієм національно-культурного коду того чи іншого народу. Національно-культурний код мови становлять лексичні одиниці, у значенні яких проявляється зв'язок мови і культури [1].

У даному дослідженні розглядаються такі підкласи власних назв, як порейоніми, фалероніми та хремадоніми, які належать до класу прагмадонімів [2, с. 83]. Слід зазначити, що досі однозначного визначення поняття прагмадоніма в науці не сформульовано. У багатьох лінгвістичних дослідженнях прагмадоніми порівнюються з хремадонімами [1, с. 54], обидві групи одиниць автори відносять до одного смислового рівня [3, с. 28], дослідники демонструють нечіткі межі у розумінні денотатів цих двох типів власних назв [2; 3], синонімізують ці поняття [1] тощо. Наше дослідження спирається на визначення прагмадоніма як індивідуальної назви будь-якого об'єкта чи предмета культури, створеного для матеріальних потреб людини, що зустрічається в прагматичній сфері її діяльності та якій

притаманні ті чи інші ознаки національно-культурної маркованості [2, с. 48]. У свою чергу, хремотонімія входить до складу прагматонімії як елемент, відповідальний за найменування окремих значущих культурних об'єктів, які в свою чергу можуть бути поділені на назви архітектурних споруд, компаній, організацій, закладів, форм власності тощо [2, с. 91].

Відомо, що головною метою як перекладу в цілому, так і передачі прагматонімів зокрема є досягнення адекватності. Основне завдання перекладача при досягненні адекватності – вміло використати різні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу найбільш точно передавав всю культурну та історичну інформацію, викладену в тексті оригіналу, а при неможливості точно передати англійською мовою подібну пропріальну лексику – доступно пояснити значення тих чи інших прагматонімів. Необхідно зазначити, що чіткої систематизації як класу прагматонімів, так і уніфікації підходів до перекладу цих онімних одиниць з української мови на англійську в сучасній науковій літературі не існує, що й зумовлює актуальність цього дослідження.

Метою дослідження є аналіз специфіки перекладу україномовних прагматонімів англійською мовою, а також вивчення інструментарію перекладацьких способів досягнення адекватності перекладу.

Аналіз матеріалу дослідження (500 онімних одиниць) надав можливість встановити, що велике практичне значення становлять лексичні і лексико-граматичні засоби реалізації перекладацьких трансформацій, що характеризують особливості перекладу українських прагматонімів англійською мовою. Граматичні трансформації в чистому вигляді при цьому майже не застосовуються через відсутність у найменуваннях державних транспортних засобів, орденів, медалей, нагород, окремих значущих об'єктів специфічних граматичних зв'язків і структур та прагматику їх перекладу [3, с. 24].

У дослідженні зіставляються і порівнюються всі можливі способи перекладу українських прагматонімів англійською мовою в цілому та в окремих випадках відтворення порейонімів, фалеронімів і хремотонімів як таких, що входять до прагматонімного поля (*див. Табл. 1*). Такий аналіз матеріалу дослідження надає можливість представити повну картину об'єкта дослідження.

**Кількісний аналіз використання способів перекладу
прагматонімів з української мови на англійську (%)**

№ з/п	СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ	ПОРЕЙОНІМИ	ФАЛЕРОНІМИ	ХРЕМАТОНІМИ
1.	Генералізація	–	0,5	–
2.	Закономірні відповідники	–	36,0	12,0
3.	Калькування	–	52,0	20,5
4.	Комбінована реномінація	–	11,5	64,0
5.	Конкретизація	–	–	0,5
6.	Транскрипція / транслітерація	100	–	3,0
Всього		100	100	100

Як свідчать дані таблиці, порейоніми перекладаються виключно за допомогою транслітерації (100%), у той час як найпоширенішими при перекладі хрематонімів є комбінована реномінація (64%) і калькування (20%), при перекладі фалеронімів – калькування (52%) і закономірні відповідники (36%). Найменш частотними способами перекладу є генералізація при роботі з фалеронімами (0,5%) і конкретизація (0,5%) та транскрипція (3,0%) при передачі хрематонімів мовою реципієнта. Чинники такої розбіжності описані нижче.

Наведемо приклади способів перекладу україномовних прагматонімів англійською мовою. **Генералізація:** *Медаль „Захиснику Вітчизни” – Medal for Defender of Country*. **Закономірні відповідники:** *Нагрудний знак „За відзнаку в службі” – Decoration for Distinguished Service; Нагрудний знак „За охорону громадського порядку” – Decoration for Exemplary Performance in Defending Public Order; Відзнака „Закон і честь” – Decoration for Law and Order; Почесне звання „Заслужений діяч мистецтва” – Honored Artist of Ukraine; Медаль „За врятоване життя” – Life Saving Medal [4]; Готель „Дніпровський” – Hotel Dniprovsky; Національний художній музей*

України – *National Art Museum* [5]. **Калькування:** *Хрест Слави – Cross of Glory; Нагрудний знак „Лицар Закону” – Knight of the Law; Пам’ятний знак „50 років визволення України” – Badge for 50th Anniversary of Liberation of Ukraine; Медаль „За бездоганну службу” – Medal for Meritorious Service; Медаль „За військову службу Україні” – Medal for Military Service to Ukraine; Орден „За мужність” – Order for Bravery / Courage; Нагрудний знак „Почесний митник” – Honored Customs Officer* [5]; *Національний цирк України – the National Circus of Ukraine; Київський державний академічний театр ляльок – the Kiev Academic Puppet Theatre; Київський Гідропарк – Hidropark* [4]. **Комбінована реномінація:** *Орден княгині Ольги – Order of Princess Olga; Національна премія України імені Тараса Шевченка – Shevchenko National Prize* [4]; *Стадіон „Динамо” імені Валерія Лобановського – Dnypa Stadium; Готель „Голосіївський” – Holosiyivsky Hotel; Готель „Дружба” – Druzhba Hotel; Готель „Експрес” – Express Hotel; ЦУМ – TsUM (Central Universal Shop); ТЦ „Україна” – Ukraina Shopping Mall; Музей Великої Вітчизняної Війни – Muzeu Velykoï Vitchyznuanoi Viynu (Museum of the Great Patriotic War); Національний музей „Чорнобиль” – Natsionalnyi Muzeu Chornobylia (National Museum of Chernobyl)* [4]. **Конкретизація:** *Святогірський монастир – Sviatohirskyy Convent* [5]. **Транскрипція / транслітерація:** *U-130 „Гетьман Сагайдачний” – U-130 Hetman Sahayadachnyi; U-205 „Луцьк” – U-205 Lutsk; U-700 „Нетішин” – U-700 Netishyn; U-701 „Почаїв” – U-701 Pochaiiv; U-860 „Кам’янка” – U-860 Kamianka; U-311 „Черкаси” – U-311 Cherkasy; U-01 „Запоріжжя” – U-01 Zaporizhzhia; U-360 „Генічеськ” – U-360 Genichesk; U-155 „Придніпров’я” – U-155 Prydniprova; U-132 „Отаман Білий” – U-132 Otaman Bilyi; U-421 „Іван Богун” – U-421 Ivan Bohun; U-544 „Титан” – U-544 Tytan* [5]; *Ресторан „Липський Особняк” – Lypsky Osobnyak* [4].

Судячи з результатів, отриманих під час кількісного та якісного аналізу перекладацьких трансформацій українських прагматонімів трьох типів, можна зробити висновки, що порейоніми, фалероніми та хремадоніми мають багато розбіжностей за своєю лінгвістичною природою, тому перекладачеві доводиться звертатися до абсолютно різних способів їх відтворення англійською мовою. Порейоніми, наприклад, підлягають виключно *транслітерації* (100 %) через той факт, що назви транспортних засобів України походять найчастіше від антропонімів або топонімів різного характеру і відрізняються від них

лише наявністю лапок: кораблі *U-402 „Костянтин Ольшанський” – U-402 Kostiantyn Olshansky*, *U-153 „Прилуки” – U-153 Pryluky*; фірмові потяги „Азов” – *Azov*, „Карпати” – *Karpaty*; літаки *An-22 „Антей” – An-22 „Antei*”, *An-124 „Руслан” – An-124 „Ruslan*”.

І навіть у тих випадках, коли порейоніми складаються виключно з апелятивів, їх прийнято формально транслітерувати графічними засобами англійського алфавіту: фірмові потяги „Голубі озера” – *Holubi Oзера*, „Лісова пісня” – *Lisova Pisnia*; літаки *An-225 „Мрія” – An-225 „Mriya*”, *An-26 „Циклон” – An-26 „Tsyklon*”.

Для відтворення українських фалеронімів англійською мовою застосовується ширший спектр перекладацьких трансформацій. Як це видно з таблиці, найчастотнішим в англійському перекладі українських фалеронімів є метод *калькування* (52,0 %), що полягає у послівному перенесенні компонентів з мови оригіналу до мови перекладу, в процесі якого не виникає суттєвих труднощів. Калькування вживається найчастіше, тому що до складу цієї категорії власних назв в українській мові найбільшою мірою належать апелятивні лексичні одиниці: медаль „*За бездоганну службу*” – *Medal for Irreproachable Service*; орден *Свободи* – *Order of Liberty*; орден „*За заслуги*” – *Order of Merit*.

На другому місці за частотністю використання стоять *закономірні відповідники* (36,0 %). Це пов’язано з тим, що деякі поняття, назви яких перекладаються, є спільними, синонімічними чи подібними в багатьох мовах та культурах, але в кожній з них мають свою окрему назву, притаманну традиції, тому при перекладі замінюються згідно з етимологічною, традиційною або функціональною відповідністю: орден *Данила Галицького* – *Order of Daniel Galician*; орден „*За доблесну шахтарську працю*” – *Order for Brave Miner’s Work*. На передостанньому місці, як виявив аналіз, опинився метод *комбінованої реномінації* (11,5 %), який полягає в поєднанні іншомовної транскрипції, транслітерації фалероніма з описовою перифразою та / або калькою, що дає змогу розкрити семантику реалії й водночас передати її оригінальний характер. Цей метод при перекладі фалеронімів з української мови на англійську є менш уживаним, на відміну від перекладу інших класів онімів, де він часто превалює. Але це знову ж таки пов’язано з українською історичною традицією, яка демонструє невелику кількість фалеронімів, до складу яких входять

інші оніми, що потребують транскрибування чи транслітерування (наприклад, антропоніми, топоніми тощо): орден княгині Ольги – *Order of Princess Olga*; Національна премія України імені Тараса Шевченка – *Shevchenko National Prize*.

Трапляються також поодинокі випадки генералізації (0,5%) (*Медаль „Захиснику Вітчизни” – Medal for Defender of Country*), де більш вузькому поняттю „Вітчизна” віднайдено загальний синонімічний відповідник *country*.

На відміну від порейонімів і фалеронімів, українські хрематоніми потребують більш різноманітного спектру способів перекладу англійською мовою. Це пояснюється розмаїттям денотатів, що входять до хрематонімного поля, і складністю структур, застосованих для створення цього типу власних назв. Найчастотнішим при перекладі українських хрематонімів англійською мовою є метод комбінованої реномінації (64,0 %): *Національний спортивний комплекс „Олімпійський” – Olympic (Respublikansky) Stadium*; *Музей національної архітектури й побуту Пирогово – Pirohovo Open-air Museum of Folk Architecture and Life*; *Руїни Десятинної церкви – The Desiatynna Church Ruins*; *Ботанічний сад імені академіка О. В. Фоміна – Fomin Botanic Gardens* [4]. Друге місце за частотою використання посідає англомовне калькування українських хрематонімів (20,5 %): *Державний Міжнародний аеропорт – State International Aeroport*; *Центральний залізничний вокзал – Central Railway Station*; *Будинок з химерами – House with Chimeras* [5]. Досить часто для відтворення власних назв окремих значущих об'єктів використовуються англійські закономірні відповідники (12,0 %): кафе „*Домашня Кухня*” – „*Home Cooking*”; кафе „*Пузата Хата*” – „*Raunchy House*”; *Троїцька церква – Gate Church of the Trinity* [4].

Трапляються також поодинокі випадки *транслітерування* (3,0 %) та *конкретизації* (0,5 %). Низький відсоток англомовної транслітерації українського хрематоніма пояснюється тим, що, застосувавши такий спосіб, перекладач не може зберегти та передати інформативність повідомлення, яке міститься у культурно насиченій назві, однак час від часу користується ним для формального відтворення самого факту наявності того чи іншого визначного місця (*Церква Всіх Святих – Tserkva Vsikh Sviatykh*; *Церква Святого Миколая – Tserkva Sviatoho Mykolaya*). Стосовно конкретизації лишається тільки зазначити,

що цей спосіб застосовний зазвичай у художньому перекладі, до якого переклад хрематонімів не належить, тому використання цього типу трансформації є скоріше винятком, ніж правилом, і ознакою ерудованості перекладача, який працював над відтворенням цієї назви (*Святогірський монастир – Sviatohirskyy Convent*).

Під час опрацювання матеріалу дослідження було розмежовано перекладацький лінгвістичний інструментарій залежно від типів культурно маркованих онімів, над якими працювали перекладачі. Знайдено багато спільного та відмінного у трансформаціях, застосовних до перекладу українських порейонімів, фалеронімів і хрематонімів англійською мовою, та зазначено, що відмінності у їх перекладі виникають у зв'язку зі специфікою їх денотатів, а також метою, поставленою перед перекладачем, та можливістю / неможливістю знаходження влучних еквівалентів для відтворення вихідних власних назв. Спільні риси при перекладі абсолютно полярних підкласів прагматонімів можуть виникати, коли мова йде про менш професійне, дослівне перенесення назв з однієї мови до іншої чи, навпаки, при наявності специфічних умов перекладу, таких, як переклад стандартизованої номенклатури, суб'єктивна оцінка матеріалу перекладачем, його недостатні або надлишкові фонові знання та інші екстралінгвістичні фактори. Було виявлено, що перекладач, який працює з прагматонімним матеріалом, повинен враховувати у своїй роботі не лише трансформаційні особливості відтворення власних назв іноземною мовою, а й ті, що пов'язані з лінгвокультурною специфікою мови-донора і мови-реципієнта.

Таким чином, аналіз матеріалу дослідження дає змогу стверджувати, що вибір способів англійського перекладу прагматонімів, які належать до українського онімного простору, залежить як від загальнолінгвістичного, так і культурологічного, психологічного та інших екстралінгвістичних факторів роботи перекладача. Перспективи вбачаємо у вдосконаленні принципів перекладу української прагматонімної лексики іноземними мовами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози) / Р. П. Зорівчак. – Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.

2. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного [Текст] / А. В. Суперанская. – М. : Наука, 1973. – 367с.
3. Влахов С. Непереводимое в переводе [Текст] / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 350 с.
4. Your Guide to Ukraine. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://en.visitua.info/>
5. Internet Encyclopedia of Ukraine. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.encyclopediaofukraine.com/>

Т. М. Королева, О. В. Пелина

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА УКРАИНСКИХ ПРАГМАТОНИМОВ НА АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК

Статья посвящена изучению особенностей перевода на английский язык украинских имен собственных, обозначающих объекты и предметы материальной культуры. Представлены результаты анализа лексических и лексико-грамматических переводческих способов при передаче на английский язык украинских порейонимов, фалеронимов и хрематонимов – генерализации, закономерных соответствий, калькирования, комбинированной реноминации, конкретизации и транслитерации / транскрипции.

Ключевые слова: материальная культура, прагматоним, лексические трансформации, лексико-грамматические трансформации, национально-культурная маркированность, способы перевода.

T. M. Koroliova,

Doctor of Philology,

Professor of Translation, Theoretical and Applied Linguistics Department,

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,

26, Staroportofrankivs'ka St., Odesa, 65020, Ukraine,

tel. : (048) 731-62-91,

kormog@mail.ru

O. V. Pielina,

Candidate of Philology,

Lecturer of Translation, Theoretical and Applied Linguistics Department,

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,

26, Staroportofrankivs'ka St., Odesa, 65020, Ukraine,

tel. : (048) 731-62-91,

lepina_pelina@mail.ru

UKRAINIAN PRAGMATONYMS SPECIFICITIES IN ENGLISH TRANSLATION

Summary

The article is devoted to the study of translation peculiarities of the Ukrainian proper names that represent objects of material culture into English. Adequate perception and translation of proper names is a significant factor of a translator's work. The study examines the most frequently used and traditional, universal and specific ways and means of translating pragmatonyms from Ukrainian into English. The work describes difficulties in translation of these types of onomastic units of modern Ukrainian in the context of English lingua-cultural communication. The analysis of variety and frequency of using generalization, regular correspondences, loan translation, combined renomination, concretization and transliteration/transcription when rendering Ukrainian poreyonyms, phaleronyms and chrematonyms into English is presented. The article also identifies main steps of the translator's work when rendering Ukrainian pragmatonyms by means of the English language: finding a cultural markedness of the proper name in the language of the donor, searching for correspondences in the traditional language of the recipient, solving the problem of „untranslatableness” and checking the result of translation by the syntagmatic and paradigmatic principles.

Key words: material culture, pragmatonym, lexical transformations, lexicogrammatical transformations, national-cultural markedness, ways of translation.

Надійшла до редакції 21.11.2014 р.

УДК 811.161.2'367

Н. В. Леонова,

старший викладач кафедри історії та українознавства
Національної металургійної академії України,
просп. Гагаріна, 4, м. Дніпропетровськ, 49000, Україна,
тел. : (056) 374-83-40,
realillusion3009@gmail.com

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВІДОМЛЕНЬ АВТОІНФОРМАТОРІВ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

У статті розглядаються тематичні групи, синтаксичні особливості повідомлень автоінформатора в аеропортах та метро. Також визначається місце таких повідомлень і оголошень як одного з різновидів малих жанрових форм інформації (МЖФІ) серед інших подібних синтаксичних одиниць.